

rörelsen (eller akademikerrörelsen; *el Movimiento Profesional Católico*).

Att som Damerau gör i sin slutkläm inkludera Gutiérrez bland «skrivbordsteologerna» blir med lite kunskap om den peruanska kontexten och Gutiérrez' sätt att skapa teologi grovt missvisande och bidrar knappast till någon förståelse av befrielseteologin vare sig i sitt historiska sammanhang eller vad den har att säga oss i vår tid. Tyvärr blir det ytterligare ett exempel på hur svårt det är bland teologer i den gamla

världen att ta till sig de teologiska utmaningarna från syd.

Tyvärr ger Damerau en ganska god bild av Borelius' rapport även om han i mina ögon drar iväg ännu längre, så min kritik här drabbar inte bara den förre utan även den senare.

*Olle Kristenson, forskarstuderande
Missionsvetenskap, Uppsala*

LITTERATUR

Stephen D. Moore och Janice Capel Anderson (red): *New Testament Masculinities*. 335 sid. *Semeia Studies* 45. *Society of Biblical Literature, Atlanta* 2003.

Några decennier efter upptäckten att det finns kvinnor i bibeln, har man nu insett att det också finns män. Detta är inte fullt så trivialt som det låter. Jesus och Paulus och alla de andra bibliska männen hade att förhålla sig till sin samtids föreställningar om vad som kännetecknade en riktig karl. Den som brast i manlighet kunde inte göra anspråk på auktoritet och trovärdighet. Eftersom de antika manlighetsidealen skiljer sig från våra moderna, kan våra intuitioner om manligt och kvinnligt lätt leda oss miste. Manlighetskonstruktionerna är en viktig del av de kulturella koder vi behöver känna till för att undvika anakronistiska läsningar av bibeln.

Stephen Moores introduktion placerar boken i dess sammanhang. Kvinnostudier har utvecklats till genusvetenskap, där även studiet av män och manlighet ingår. Michel Foucaults *Sexualitetens historia* väckte antikhistorikers intresse för grekers och romares manlighet, och nu har även exegeter börjat ägna sig åt studier av manlighet. En handfull artiklar har publicerats om manlighet i NT, men *NTM* är den första boken som i sin helhet behandlar detta ämnesområde.

Huvuddelen av boken utgörs av tio kapitel som behandlar olika delar av NT — Matt. (2 st), Mark. (2),

Joh., Paulus (2), Pastoralbrevet och Luk./Apg. (2), samt Upp. Här finns inte utrymme att referera alla bidragen, utan jag nöjer mig med några exempel. En lämplig ände att börja i kan vara Colleen Conways kapitel, eftersom hon där ger en god sammanfattning av antik manlighet. Manlighet var inte ett biologiskt faktum eller en egenskap man kunde förvärva en gång för alla. En man måste ständigt bevisa sin manlighet på nytt, genom att utöva auktoritet över sina underordnade och genom att visa prov på självbehärskning. Dygder som mod, heder och rättvisa var viktiga kriterier på manlighet, medan feghet, ombytlighet, undergivenhet, överdrivna känsloutbrott och ett alltför utsvävande leverne sågs som mjukt och omanligt. Att vara man står i motsats inte bara till att vara kvinna, utan också till att vara slav eller vekling eller barbar. Hög position i samhället medför normalt hög placering på manlighetsskalan, men omanligt beteende kan sänka statusen, och en outsider med hög grad av auktoritet och självbehärskning, som t ex en filosof eller en profet, kan betraktas som mera manlig.

Utifrån denna bakgrund går Conway igenom hur Jesus skildras i Joh. Genomgående visar Jesus prov på suverän självbehärskning. Han blir aldrig rädd, aldrig förvånad, aldrig sexuellt intresserad av någon. De gånger han visar vrede är det en kontrollerad och berättigad reaktion, som när han rensar templet. Till skillnad mot synoptikernas Jesus känner han hos Joh. inte någon ångest inför sitt lidande. Ingen människa

kan utöva makt över Jesus, inte ens genom vapenmakt. När soldaterna kommer faller de till marken för hans röst. Frivilligt går Jesus med dem, som en fri man. Inte ens på korset känner Jesus någon ångest eller smärta. Genom att frivilligt ge sitt liv för andra dör han en manlig och nobel död. Denna Jesu supermanlighet hör hos Joh. ihop med hans gudomlighet. Som *logos* och Guds son har Jesus makt, *exousia*, över alla människor, sedvänjor och naturkrafter. Bara gentemot Gud själv, den ultimate mannen, kan Jesus visa prov på svaghet och beroende. Att några kvinnor kan få ta plats i berättelsen och skildras som kloka samtalspartners och trofasta lärjungar, passar enligt Conway väl in i detta mönster. Som kvinnor utgör de inget hot mot Jesu auktoritet. De är per definition underordnade och behöver därför inte sättas på plats. För Joh. är det viktigare att visa att Jesus överglänsar alla andra män i berättelsen.

De kapitel som behandlar Matt. och Mark. betonar mer de motsägelsefulla dragen i Jesu manlighet. Jerome H. Neyrey menar att Jesus hos Matt. beskrivs som en man som framgångsrikt upprätthåller sin auktoritet och heder genom att tala övertygande offentligt och genom att gå segrande ur alla verbala dueller med motståndare av hög status. Dock modifierar Jesus kriterierna för vad som ger en man heder, när han t. ex. säger att den är störst som gör sig liten som ett barn. Janice Capel Anderson och Stephen Moore diskuterar Jesusordet om att göra sig till eunuck för himmelrikets skull (Mt. 19:12). Här skymtar ett mansideal som inte handlar om virilitet och fysisk familj, utan om andlig fruktsamhet och andlig avkomma. Men självbehärskning förblir i fokus. Tat-siong Benny Liew och Eric Thurman påvisar båda sprickor och själv-motsägelser i manligheten så som den skildras hos Jesus i Mark. Liew menar att korsfästelsen är ett tragiskt exempel på hur patriarkatet krossar även den som lever upp till dess ideal. Och Thurman använder postkolonial teori för att visa hur Jesus och lärjungarna imiterar de koloniala maktstrukturerna, samtidigt som de underminerar dem genom att agera som upproriska banditer och genom att hylla slaven som föredöme i lydnad och lidande.

NTM är en viktig bok, eftersom den öppnar ett nytt perspektiv på NT som tidigare varit förbisett. Men det är ingen färdig bok. Tonvikten ligger, fullt rimligt, på hur NT:s skrifter passar in i sin kulturella miljö vad gäller synen på manlighet. Men många andra frågor tränger sig på. Maud W. Gleason påpekar i sin «response» att vi vet väldigt lite om vad de som inte tillhörde den bildade eliten uppfattade som manligt. Och NT:s läsare hörde nog inte främst till eliten. Andra frågor som det vore intressant att få belysta är hur det var möjligt att en korsfäst man kunde bli idealet för andra män att dyrka och efterfölja. Och hur

hänger egentligen Paulus tal om styrka i svaghet ihop med manlighetsdiskurserna? Till sist ställer Jeffrey L. Staley den kritiska frågan om vad allt detta har med nutida bibelläsare att göra. Men det är det väl upp till varje enskild läsare att ta ställning till...

Fredrik Ivarsson

The Decline of Christendom in Western Europe, 1750–2000 (eds.) Hugh McLeod & Werner Ustorf. 234 sid. Cambridge University Press, Cambridge 2003.

Denna ovanligt intressanta, tvärvetenskapliga konferensvolym innehåller 13 bidrag från olika discipliner, länder och perspektiv. Den bygger på bidrag vid en konferens i Paris 1997, som utgick från skillnaden mellan *Christendom* och *Christianity*: «Christendom is a civilisation in which (a) Christianity is the dominant religion and (b) this dominance has been backed up by social or legal compulsions». Distinktionen är inte obekant för svenska läsare, däremot känns terminologin allttjämt ovan.

Hugh McLeod, kyrkohistoriker från Birmingham och teologie hedersdoktor i Lund, har skrivit en genomarbetad och inspirerande inledning. Han ställer frågan vad som finns kvar av «Christendom» i Väst-europa, och svarar: något slags band mellan kyrka och stat, kyrkliga passageriter, kristendomsundervisning och/eller kristna skolor, vård och omsorg i kyrklig regi, samt kyrkornas roll som offentligt samvete även i sekulariserade samhällen. Den dominerande kristendomens nedgång skildras som en utdragen process, med början i statens tolerans mot olika kristendomsformer och fortsättning i öppet framförda anti-kristna tankar, skilsmässa mellan kyrka och stat, samt en stegvis upplösning av banden mellan kyrka och samhälle. Han vänder sig emot den ofta framförda tesen om en fortskridande sekularisering eller dekrystianisering alltsedan 1850-talet, som han vill ersätta med ett mer invecklat mönster, i vilket sekulariserings- och rekristianiseringsvågor bryts mot varandra ända fram till 1960-talet, då sekulariseringen slår igenom. McLeod refererar även till Olaf Blaschkes tes om 1800-talet som en andra konfessionaliseringsperiod. Han kompletterar med iakttagelsen att socialismen eller kommunismen som en alternativ tro och livsstil har befunnit sig i nedgång sedan 1980-talet. Istället växer en ny pluralism fram, där helighet och andlighet är viktiga begrepp, utan någon återgång till en äldre kristen hegemoni. Eklekticism snarare än sekularism tycks prägla framtiden.

Här liksom i flera av de följande artiklarna kritiseras sekulariseringsteorins institutionella definition av